

VALTIONEUVOSTON ASETUKSET ERÄISTÄ TOIMENPITEISTÄ JA ASIAKIRJOISTA ISYYSASIOISSA JA OIKEUSGENEETTISESTÄ ISYYSTUTKIMUKSESTA JA LÄÄKETIETEELLISESTÄ SELVITYKSESTÄ

Johdanto

Uusi isyyslaki (11/2015) tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016. Lailla kumotaan lähes 40 vuotta voimassa ollut isyyslaki (700/1975) ja isyyslain voimaanpanosta annettu laki (701/1975). Samassa yhteydessä muutetaan muun muassa oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annettua lakia (378/2005), lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettua lakia (361/1983) ja lapsen elatuksesta annettua lakia (704/1975). Uusi isyyslaki sisältää voimassaolevan isyyslain tavoin säännökset isyyden selvittämisestä, tunnustamisesta, vahvistamisesta ja kumoamisesta. Isyyslailla ja sen yhteydessä tehdyillä lainsäädäntömuutoksilla on kuitenkin vaikutuksia eri toimijoiden tehtävien sisältöön, tarvittaviin asiakirjoihin ja osin myös menettelytapoihin.

Isyyslain ja oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annetun lain säännöksiä on tarpeen täsmentää alemmanasteisilla säännöksillä. Ehdotettu asetus eräistä toimenpiteistä ja asiakirjoista isyysasioissa käsittelee pääasiallisesti maistraatin toimintavelvollisuutta isyysasian eri käsittelyvaiheissa ja yksilöi ne asiakirjat, joita voidaan pitää henkilöllisyystodistuksena tai muuna tähän verrattavana luotettavana asiakirjanäyttönä henkilöllisyydestä isyysasioissa. Asetus korvaa voimassa olevan asetuksen isyyden vahvistamisesta ja kumoamisesta sekä lapsen elatuksesta (673/1976). Isyyden selvittämiseen, tunnustamiseen, oikeudenomistajien suostumukseen, isyyden vahvistamiseen ja lapsen elatukseen liittyvistä lomakkeista on lisäksi tarkoitus säätää myöhemmin vuoden 2015 kuluessa oikeusministeriön asetuksella.

Ehdotetulla asetuksella oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta ja lääketieteellisestä selvityksestä toteutetaan ne välttämättömät muutostarpeet voimassaolevaan valtioneuvoston asetukseen oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta (755/2005), jotka aiheutuvat oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annettuun lakiin tehdyistä muutoksista. Samalla kootaan oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta ja lapsen siirtämisaikajankohdasta koskevasta lääketieteellisestä selvityksestä annetut säännökset yhteen asetukseen. Koska asetuksen valtuuttava säädöspohja muuttuu, on asetus tarpeen antaa muutosasetuksen sijaan uutena asetuksena.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Valtioneuvoston asetus eräistä toimenpiteistä ja asiakirjoista isyysasioissa

1 §. Ilmoitus lapsen syntymästä

Pykälässä säädetään maistraatin velvollisuudesta ilmoittaa avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen syntymästä lapsen äidin kotikunnan lastenvalvojalle tai sen kunnan lastenvalvojalle, jossa lapsi asuu. Ilmoituksen myötä lastenvalvoja käynnistää lapsen isyyslain (11/2015) 4 §:ssä tarkoitetun isyyden selvittämisen. Säännös vastaa voimassaolevaa oikeustilaa.

2 §. Isyyden vahvistamista ja kumoamista koskevan päätöksen tiedoksianto

Pykälässä säädetään maistraatin velvollisuudesta lähettää lastenvalvojalle jäljennös isyyden kumoamista koskevassa asiassa antamastaan päätöksestä. Säännös täydentää hallintolain (434/2003) 54 §:ssä asetettua tiedoksiantovelvollisuutta asianosaiselle ja isyyslain 28 §:n 2 momentissa asetettua tiedoksiantovelvollisuutta lastenvalvojalle. Näiden säännösten soveltamisesta on otettu pykälään informatiivinen viittaus. Isyyslain 28 §:n 2 momentissa asetettu tiedoksiantovelvollisuus lastenvalvojalle on kuitenkin rajattu vain isyyden vahvistamista koskeviin päätöksiin. Lastenvalvojan on tarpeen saada tieto myös alaikäisen lapsen isyyden kumoamista koskevasta päätöksestä, joten tätä koskeva erillinen säännös on perusteltu. Jälkimmäinen säännös on uusi. Säännös ei ole ollut aiemmin tarpeen, sillä maistraatti on voimassa olevan isyyslain (700/1975) mukaan voinut kumota isyyden vain silloin, kun toinen mies on tunnustanut isyyden ja maistraatti on hyväksynyt tunnustamisen. Kumoamispäätöksen tiedoksianto on tapahtunut samanaikaisesti tunnustamisen hyväksymistä koskevan päätöksen kanssa.

3 §. Henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävät asiakirjat

Pykälässä säädetään niistä asiakirjoista, joita voidaan pitää isyyslain 21 §:ssä tarkoitettuna henkilöllisyystodistuksena tai muuna tähän verrattavana luotettavana asiakirjanäyttönä henkilöllisyydestä tunnustamislausemaa annettaessa, tunnustamista hyväksyttäessä tai toimitettaessa suullista kuulemista.

Vastaavaa säännöstä ei sisälly voimassaolevaan sääntelyyn. Säännös on kuitenkin tarpeen käytäntöjen yhdenmukaistamiseksi. Vallitsevat tulkinnat hyväksyttävistä asiakirjoista henkilöllisyyden toteamiseksi vaihtelevat kunnittain. Tarve erityissääntelylle on edelleen korostunut, kun tunnustaminen ja sen hyväksyminen voidaan jatkossa ottaa vastaan myös äitiysneuvolassa. Isyyslain 16 §:n 4 momentin 2 kohdan mukaan terveydenhoitajan, kättilön tai lastenvalvojan on kieltäydyttävä ottamasta tunnustamista vastaan, jos miehen tai tulevan äidin henkilöllisyyttä ei ole luotettavasti selvitetty.

Säännöksen taustalla on isyyslain 21 §, jonka mukaan lain 16 tai 18 §:ssä tarkoitetun tunnustamislauseman, 19 §:ssä tarkoitetun hyväksymisen tai 20 §:ssä tarkoitetun suullisen kuulemisen vastaanottajan tulee todeta tunnustamislauseman tai hyväksymisen antajan tai kuultavan henkilöllisyys henkilöllisyystodistuksen perusteella tai muulla tähän verrattavalla, luotettavalla tavalla. Säännöksen perusteluiden (HE 91/2014 vp, s. 43) mukaan henkilöllisyystodistuksella tarkoitetaan poliisin myöntämiä henkilöllisyyttä osoittavia asiakirjoja. Henkilöllisyyttä osoittavat asiakirjat on määritelty poliisin myöntämistä henkilöllisyyttä osoittavista asiakirjoista annetun valtioneuvoston asetuksen (707/2006) 1 §:ssä. Näitä ovat henkilökorttilain (829/1999) 1 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettu voimassa oleva henkilökortti ja passilain (671/2006) 3 §:ssä tarkoitettu voimassa oleva passi.

Poliisin myöntämään henkilöllisyystodistukseen verrattavissa olevia hyväksyttäviä asiakirjoja ei ole isyyslaissa tai sen perusteluissa lueteltu. Nämä luetellaan nyt ehdotetussa säännöksessä. Poliisin myöntämien henkilöllisyystodistusten lisäksi näihin verrattavana luotettavana asiakirjanäyttönä henkilöllisyydestä tulee säännöksen mukaan hyväksyä myös muun kuin Suomen valtion viranomaisen myöntämä voimassa oleva passi. Lisäksi luotettavana asiakirjanäyttönä pidetään

Suomen valtion viranomaisen myöntämää ulkomaalaislain (301/2004) 134 ja 135 §:ssä tarkoitettua voimassa olevaa muukalaispassia tai pakolaisen matkustusasiakirjaa. Henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävänä asiakirjana pidetään myös Euroopan talousalueen jäsenvaltion, San Marinon tai Sveitsin asianomaisen viranomaisen myöntämää voimassa olevaa henkilökorttia sekä Euroopan talousalueen jäsenvaltion asianomaisen viranomaisen 1 päivän lokakuuta 1990 jälkeen myöntämää voimassa olevaa ajokorttia.

Voimassa olevaa henkilökorttia pidetään hyväksyttävänä, jos se on myönnetty jossain Euroopan talousalueen jäsenvaltiossa, joiden välillä on olemassa harmonisoidut säännökset passeista ja henkilökorteista, tai San Marinossa taikka Sveitsissä. Euroopan talousalueen muodostavat Euroopan unionin jäsenvaltiot, Islanti, Liechtenstein ja Norja. Myös San Marinon ja Sveitsin kanssa on olemassa sopimukset passien ja henkilökorttien vastavuoroisesta tunnustamisesta. Vastaava maaluettelo sisältyy vahvasta sähköisestä tunnustamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain (617/2009) 17 §:n 1 momenttiin. Soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu ennen vuoden 1990 syyskuun loppua myönnetty paperiset ajokortit. Aikarajaus vastaa vahvasta sähköisestä tunnustamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 17 §:n 1 momentissa tehtyä rajausta.

Säännöksen on tarkoitettu kattavan hyväksyttävät asiakirjat sekä kotimaisissa että kansainvälisissä tilanteissa. On kuitenkin huomattava, että isyyslain 18 §:n 4 momentin mukaan tunnustamislausuma voidaan vieraassa valtiossa antaa myös noudattaen sitä muotoa ja menettelyä, jota kyseisen valtion lain mukaan on noudatettava. Jos henkilöllisyyden toteamisesta on kyseisessä valtiossa erikseen säädetty, voidaan vieraassa valtiossa hyväksyä myös tuossa valtiossa hyväksyttävänä pidettävä todistus henkilöllisyydestä. Tämä mahdollisuus koskee lähinnä tunnustamista, joka annetaan Suomen edustustossa ulkomailla. Edustustoilla katsotaan olevan hyvä mahdollisuus perehtyä sijaintivaltiossaan hyväksyttäviin henkilöllisyystodistuksiin.

Jos henkilöllisyyttä ei voida luotettavasti todentaa tässä säännöksessä esitetyllä tavalla, on huomattava, että isyyslain 26 §:n 2 momentin mukaan isyys on mahdollista vahvistaa siitä huolimatta, että miehen tai äidin henkilöllisyyttä ja perhesiteitä osoittavat asiakirjat ovat puutteelliset. Isyys on säännöksen mukaan mahdollista vahvistaa tuolloin kuitenkin vain, jos lisäselvitystä henkilöllisyydestä tai perhesiteistä ei kohtuudella ole saatavissa ja isyyden selvittäminen ja oikeusgeneettinen isyystutkimus lapsen syntymän jälkeen osoittavat, että mies on lapsen isä.

4 § Voimaantulo

Asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti isyyslain kokonaisuudistukseen sisältyvien lakien kanssa eli 1 päivänä tammikuuta 2016.

2. Valtioneuvoston asetus oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta ja lääketieteellisestä selvityksestä

1 §. Näytteenotto

Pykälässä säädetään oikeusgeneettistä isyystutkimusta varten tarvittavan näytteen ottamisesta ja sen yhteydessä tehtävistä toimenpiteistä. Voimassaolevia säännöksiä on tarpeen muuttaa, koska isyyslain uudistamisen yhteydessä oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annetun lain säännöksiä

muutettiin siten, että näytteen ottamista oikeusgeneettistä isyystutkimusta varten ei enää tarvita lääkärin koulutusta. Viittaukset lääkäriin on tästä syystä tarpeen muuttaa vastaamaan muuttunutta sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan lastenvalvojan tilaus tai tuomioistuimen määräys on annettava näytteen ottavalle terveydenhuollon ammattihenkilölle tai näytteenottoa ulkomailla valvovalle edustuston virkamiehelle. Säännös on toissijainen niihin tilanteisiin nähden, joissa oikeusgeneettistä isyystutkimusta varten tarvittava näyte on jo otettu lastenvalvojan valvonnassa ja joissa lastenvalvoja itse lähettää tutkimustilauksen näytteen mukana tutkimuksen tekijälle.

Pykälän 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan tutkittavan on selvitettävä henkilöllisyytensä ennen näytteen ottamista henkilöllisyystodistuksella tai muulla siihen verrattavissa olevalla luotettavalla tavalla. Henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävät asiakirjat on lueteltu eräistä toimenpiteistä ja asiakirjoista isyysasioissa ehdotetun valtioneuvoston asetuksen (1. asetusehdotus) 3 §:ssä. Säännöstä sovelletaan sen sanamuodon mukaan vain isyyslain 21 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa eli tunnustamislausuman antamisen, tunnustamisen hyväksymisen tai suullisen kuulemisen toimittamisen yhteydessä. Siitä voidaan hakea tulkinta-apua kuitenkin myös selvitettäessä henkilöllisyyttä näytteenoton yhteydessä.

On huomattava, että isyyslain 26 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, joissa henkilöllisyyttä ja perhesiteitä osoittava asiakirjanäyttö on puutteellinen, mainittu säännös edellyttää mahdollisuutta ottaa näyte oikeusgeneettistä isyystutkimusta varten myös ilman luotettavaa asiakirjanäyttöä tutkittavan henkilöllisyydestä. Oikeusgeneettisessä isyystutkimuksessa tarvittava näyte tarvitaan näissä tilanteissa isyyden vahvistamiseksi juuri siksi, että miehen henkilöllisyyttä tai perhesiteitä koskeva asiakirjanäyttö on puutteellinen. Tästä syystä momentin toisessa virkkeessä on täsmennetty, että näyte voidaan näissä tilanteissa ottaa, vaikka tutkittavan henkilöllisyyttä ei ole voitu luotettavasti todentaa.

Pykälän 3 momentissa on säännökset näytteen ja siihen liittyvän tilaus- tai määräysasiakirjan käsittelystä ja lähettämisestä tutkimuksen tekijälle.

2 §. Kudosnäytteen lähettäminen tutkimuksen tekijälle

Pykälässä on säännökset sellaisia tilanteita varten, joissa oikeusgeneettinen isyystutkimus tehdään tutkittavasta aiemmin otetusta saatavilla olevasta kudospäätteestä. Tällainen tilanne on käsillä silloin, kun tutkittava on kadonnut tai kuollut. Momentissa on säännökset näytteen ja siihen liittyvän tilaus- tai määräysasiakirjan käsittelystä ja lähettämisestä tutkimuksen tekijälle.

3 §. Lääketieteelliset selvitykset

Pykälässä on säännökset sellaisia tilanteita varten, joissa mahdollisuutta oikeusgeneettisiin isyystutkimuksiin ei ole käytettävissä ja joissa joudutaan turvautumaan lapsen siirtämisaikajankokhaan koskeviin lääketieteellisiin selvityksiin. Käytännössä tällaiseen tilanteeseen joudutaan erittäin harvoin. Isyyslain uudistamisen yhteydessä kuitenkin arvioitiin, että voimassa olevaan lainsäädäntöön sisältyvä mahdollisuus tähän on kuitenkin tarpeen säilyttää. Mahdollisuudesta lääketieteellisen selvityksen hankkimiseen säädetään isyyslain 9 §:n 4 momentissa. Ehdotetussa säännöksessä tarkennetaan, kuka selvityksen voi antaa. Siirtämisaikalausunnoista on aiemmin

säännelty isyyden vahvistamisesta ja kumoamisesta sekä lapsen elatuksesta annetussa asetuksessa (673/1976, jäljempänä isyysasetus). Siittämisaikalausuntoa koskevat säännökset on perusteltua keskittää samaan asetukseen oikeusgeneettistä isyystutkimusta koskevien säännösten kanssa.

Pykälän 1 momentin mukaan asiantuntijalausunnon lapsen siittämisaikakohdasta antaa ensisijaisesti lääkäri siinä terveydenhuollon toimintayksikössä, jossa äidille on annettu raskaudenaikaisia neuvolapalveluita. Jos äidille ei ole annettu neuvolapalveluita Suomessa, lausunnon voi antaa sen terveydenhuollon toimintayksikön synnytysosaston ylilääkäri, jossa synnytys on tapahtunut, tai tämän osaston erikoislääkäri. Neuvolalääkärin toimivaltaa koskeva säännös on uusi ja perustuu siihen, että raskaudenaikaisten tutkimusten perusteella voidaan nykyisin arvioida lapsen siittämisaikakohta tarkemmin kuin lapsen syntymän jälkeen synnytysairaalassa. Voimassaolevan isyysasetuksen antamisen aikaan tällaista mahdollisuutta ei ollut vielä käytettävissä.

Pykälän 2 momentin mukaan jos kumpikaan 1 momentissa tarkoitetuista tahoista ei voi antaa asiantuntijalausuntoa, sen antaa oikeuslääkäri.

4 §. Oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annettavan lausunnon sisältö

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi oikeusgeneettisen isyystutkimuksen perusteella annettavan lausunnon sisällöstä. Säännös vastaa pääosin voimassaolevaa sääntelyä. Lausunnossa määritelyihin tietoihin on lisätty tiedot näytteenoton valvojasta, näytteen toimittaneesta hallussapitäjästä ja siitä, missä näyte on otettu.

5 §. Lausunto muiden sukulaisten tutkimisesta

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annetun lain 11 §:n 1 momentissa tarkoitettun lausunnon sisällöstä. Säännös vastaa voimassaolevaa sääntelyä.

6 §. Siittämisaikakohtaa koskevan lausunnon sisältö

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siittämisaikakohtaa koskevan lausunnon sisällöstä. Säännös ehdotetaan siirrettäväksi sellaisenaan ehdotettuun asetukseen nyt voimassa olevasta isyysasetuksesta.

7 §. Lausunnon lähettäminen ja tiedoksianto

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi lausunnon lähettämisestä sille, joka on tutkimuksen tai selvityksen määrännyt tai tilannut sekä tilaajan velvollisuudesta lähettää lausunto tiedoksi tutkittavalle tai hänen lailliselle edustajalleen. Säännös vastaa pääosin voimassaolevaa sääntelyä. Pykäläviittaukset on päivitetty vastaamaan ehdotettun asetuksen numerointia.

8 §. Korvaukset

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi erilaisista toimenpiteistä, tutkimuksista tai lausunnoista maksettavista korvauksista. Säännös vastaa muutoin voimassaolevaa sääntelyä, mutta

säännökseen on lisätty lapsen siirtämisajankohtaa koskevasta lääketieteellisestä asiantuntijalausunnosta maksettava palkkio, joka on siirretty tänne voimassaolevasta isyysasetuksesta. Palkkion suuruus vastaa voimassa olevaa sääntelyä.

9 §. Oikeus korvaukseen

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, kenelle korvaus maksetaan. Säännös vastaa voimassaolevaa sääntelyä.

10 §. Näytteenotto- ja tutkimuskorvausten maksaminen

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, mikä taho vastaa näytteenotto- ja tutkimuskorvausten maksamisesta.

11 §. Lomakkeet

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niiden lomakkeiden luettelo, joiden kaavan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vahvistaa. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että asiakirjakaavan vahvistaa oikeusministeriön sijaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tarvittavien lomakkeiden luetteloa on päivitetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta saatujen tietojen perusteella.

12 §. Voimaantulo

Asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti isyyslain kokonaisuudistukseen sisältyvien lakien kanssa eli 1 päivänä tammikuuta 2016.

Voimaantulo

Asetukset ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti isyyslain kokonaisuudistukseen sisältyvien lakien kanssa eli 1 päivänä tammikuuta 2016.

Vaikutukset

Ehdotetut asetukset täydentävät isyyslain ja oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annetun lain säännöksiä. Valtaosa ehdotetuista säännöksistä perustuu joko jo vallitsevaan käytäntöön tai tuo siihen vain pieniä muutoksia. Luettelo henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävistä asiakirjoista on säännös, joka merkittävästi yhdenmukaistaa käytäntöjä eri viranomaisten välillä ja edistää väestön yhdenmukaista kohtelua.

Ehdotetuilla säännöksillä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

Asian valmistelu

Asetusehdotukset on valmisteltu virkamiestyönä oikeusministeriössä.

Valmistelun aikana on kuultu ulkoasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, Maahanmuuttoviraston, Poliisihallituksen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Itä-Suomen

aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikön, Länsi-Suomen maistraatin, Helsingin kaupungin ja Järvenpään kaupungin edustajia tätä varten 11.3.2015 järjestetyssä kuulemistilaisuudessa. Mainittujen tahojen lisäksi valtiovarainministeriöllä ja Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen osastolla on ollut mahdollisuus lausua asetusluonnoksista myös kirjallisesti toukokuussa 2015 järjestetyn lausuntokierroksen aikana.

[Tähän yhteenveto lausuntopalautteen sisällöstä]

Asetusehdotukset on tarkastettu oikeusministeriön lainvalmisteluosaston laintarkastusyksikössä.
[Tarkastus lausuntokierroksen jälkeen.]